

2. Іванченко О. Ю. Кримінологічна характеристика кіберзлочинності, запобігання кіберзлочинності на національному рівні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 3. С. 172–177.

3. Кравцова М. О., Литвинов О. М. Запобігання кіберзлочинності в Україні : монографія. Харків : Панов, 2016. 212 с.

Одержано 14.03.2019

УДК 343.96:351.741

Тетяна Василівна МИРОНЮК,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ЩОДО ПСИХІЧНОХВОРИХ ОСІБ

Законодавчі новели, які впроваджуються в процесі реформування, в нашій державі – є безумовно необхідними, оскільки мають за мету покращити рівень діяльності тих органів, служб і установ, що служать на користь суспільства, захищають права та свободи громадян.

Так, поліцейська реформа розпочалася з прийняття закону України «Про національну поліцію», в якому передбачені правові інститути діяльності поліції, що безумовно покликані забезпечити належний та необхідний захист прав громадян. Серед таких інститутів слід виокремити, до цього не існуючого в практиці поліції, інституту «поліцейське піклування».

Одним із видів поліцейського піклування визначено піклування щодо особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення, та особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі. На нашу думку, саме ця категорія осіб на сьогодні потребує особливої уваги з боку держави та суспільства. Сьогодні існує ряд невирішених питань як на законодавчому так і організаційному рівнях, які впливають на належне забезпечення реалізації даного заходу.

Разом з цим, поліцейське піклування відноситься до одного з превентивних поліцейських заходів. Застосовуючи превентивні заходи, поліцейські тим самим створюють необхідні умови, для неухильного дотримання законів, виявлення і припинення різних правопорушень, відвернення можливості посягання на суспільні відносини, які охороняються правом.

Так, за статистичними даними 1,2 млн українців (тобто більше 3 % всього населення країни) страждає на психічні розлади, цей показник з кожним роком зростає. Україна займає перше місце в Європі за кількістю психічних розладів майже 2 млн наших співвітчизників щороку стають пацієнтами психіатричних лікарень. «За оцінками фахівців, від різноманітних нервових розладів страждає кожен третій українець» [1]. За прогнозами Всесвітньої організації охорони здоров'я, до 2020 року психічні розлади увійдуть до першої п'ятірки хвороб (за [1]).

Найпоширенішою причиною розладів психіки в Україні є вживання алкоголю і наркотиків. На другому місці – розлади, пов'язані із травмами мозку або церебральною дисфункцією. До таких хвороб, зокрема, відносяться хвороба Альцгеймера, судинна деменція та інші. Третє місце – група з розумовою відсталістю всіх ступенів. Четверта за кількістю зареєстрованих хворих в Україні група налічує шизофренії і шизоафективних розладів. На п'ятому місці – невротичні, пов'язані зі стресом, і соматоформні розлади [2]. Наприклад, депресії, тривожні розлади, фобії, obsesивно-компульсивні розлади та інші. До них схильні, в першу чергу люди, які часто знаходяться у стресових ситуаціях: наприклад, заробітчани, шахтарі і військові. Згідно з дослідженнями Дніпропетровської медичної академії МОЗ, після знаходження в зоні АТО 25 % бійців скаржилися на підвищену агресивність, 12 % – на нав'язливі спогади про пережите, 10 % – на нічні кошмари і 2–3 % – на головний біль і погіршення пам'яті [1]. Звичайно в статистиці враховані лише ті люди, які проходили стаціонарне, амбулаторне або консультативне лікування в установах Міністерства охорони здоров'я. Справжня кількість людей із тими чи іншими порушеннями психічного здоров'я може істотно відрізнятись від офіційних даних [2].

В першу чергу, досліджуючи проблему поліцейського піклування над психічнохворими варто звернути увагу на відсутність визначення в законі «Про Національну поліцію» самого поняття «поліцейського піклування». Так само не існує сьогодні єдиної точки зору щодо визначення психічнохворої людини.

Особливості здійснення поліцейського піклування щодо особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення, та особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі, додатково врегульовані Законом України «Про психіатричну допомогу» [3, с. 22].

Підставою здійснення поліцейського піклування до особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення, є, передусім, наявність обґрунтованої підозри, що вона втекла з такого закладу. Обґрунтованою підозра може бути за наявності двох обставин: по-перше, наявність інформації про втечу особи з психіатричного закладу, по-друге, наявність судового рішення, відповідно до якого така особа утримувалась у відповідному закладі; і по-третє, наявність даних про можливе місцеперебування такої особи (отримані від громадян або виявлені поліцейськими самостійно). У такому випадку, результатом поліцейського піклування є передання особи до закладу, в якому вона утримувалась.

При здійсненні поліцейського піклування щодо особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі існує ряд труднощів. Так, Закон України «Про психіатричну допомогу» визначає психічні розлади як розлади психічної діяльності, визнані такими згідно з чинною в Україні Міжнародною статистичною класифікацією хвороб, травм і причин смерті [4].

При прийнятті рішення про здійснення поліцейського піклування особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі, слід додатково мати на увазі положення ст. 3 Закону України «Про психіатричну допомогу», яка встановлює принцип презумпції психічного здоров'я, який означає, що кожна особа вважається такою, яка не має психічного розладу, доки наявність такого розладу не буде встановлено на підставах та в порядку, передбачених цим законом та іншими законами України [3, с. 25]. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про психіатричну допомогу», наявність чи відсутність в особі психічного розладу встановлюється за результатами психіатричного огляду. Психіатричний огляд особи може бути проведено без її усвідомленої згоди або без згоди її законного представника лише у виключних випадках, а саме – коли одержані відомості дають достатні підстави для обґрунтованого припущення про наявність у особи тяжкого психічного розладу [4]. Слід звернути увагу, що у даному випадку мова йде про тяжкий психічний розлад, а не просто психічний розлад. Тому саме по собі проявлення у особи ознак вираженого психічного розладу не є підставою для здійснення поліцейського піклування, якщо особа не створює реальної небезпеки оточуючим або собі.

Разом з цим, науково та теоретично доведено, що психіатричні розлади є факторами під впливом яких особа може скоїти правопорушення та злочин або ж сама стати жертвою. Тому надання медичної допомоги такій особі, а також застосування до неї поліцейського піклування є вкрай необхідним та має бути вирішеним на всіх рівнях державної політики.

Сьогодні також гостро стоїть питання щодо розміщення осіб, які мають психічні розлади в тому числі, пов'язаних і з вживанням алкоголю чи наркотиків до відповідних медичних закладів. Оскільки їх відмовляються приймати як наркодиспансери так і психіатричні лікарні, у зв'язку з об'єднаними станами та діагнозами, що викликає також труднощі в процесі поліцейського піклування. А також існують певні труднощі, пов'язані з перевіркою таких осіб за обліками.

Отже, ще одним невирішеним питанням та суспільною проблемою, є медико-соціальна реабілітація людей із психічними захворюваннями. Заходи медичного характеру, з одного боку, передбачають лікувально-реабілітаційні заходи стосовно психічно хворих, а з іншого – захист суспільства від небезпечних дій, які можуть вчинятися особами з хворобливих мотивів.

Звичайно, практика щодо поліцейського піклування психічнохворих осіб продовжує формуватися та потребує окремого комплексного, поглибленого та науково-практичного вивчення. Складність такого дослідження обумовлена тим, що обрана проблематика знаходиться у невід'ємному зв'язку з іншими галузями знань, а саме з медичною психіатрією, та потребує наявності спеціалізованих знань. Сьогодні потребують вирішення питання що стосуються

узгодженості та визначення основних понять на законодавчому рівні; нормативно-правового регулювання взаємодії при розміщенні психічнохворих осіб до лікувальних закладів; запровадження Єдиний реєстру психічнохворих осіб; розробка алгоритму дій як для поліцейських так і для медичних працівників при виявленні психічнохворої особи, яка потребує допомоги. А також, враховуючи зазначені ризики та ряд прогалин в законодавстві, які знижують можливість реалізації даного заходу в практичній діяльності поліції, слід узгодити та допрацювати пені законодавчі положення.

Список бібліографічних посилань

1. Хворіємо: Україна лідирує в Європі за кількістю психічних розладів // Etcetera : сайт. URL: <https://uk.etcetera.media/boleem-ukraina-lidruet-v-evrope-po-kolichestvo-psihicheskih-rasstroystv.html> (дата звернення: 09.03.2019).
2. Медики назвали найпоширеніші психічні розлади українців // Кореспондент.net : сайт. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3928335-medyky-nazvaly-naiposhyrenishi-psykhichni-rozlady-ukraintsiv> (дата звернення: 09.03.2019).
3. Святокум І. О. Особливості здійснення поліцейського піклування в Україні : наук.-метод. рек. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 31 с.
4. Галустян О. А., Захаренко Л. М., Юрченко-Шеховцова Т. І. Особливості професійного спілкування інспекторів патрульної поліції під час охорони публічного порядку // Електронний репозитарій Національної академії внутрішніх справ : сайт. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/2262/1/%D0%9E%D0%A1%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%98~1.PDF> (дата звернення: 09.03.2019).

Одержано 11.03.2019

УДК 343.58:342.9:351.765(477)

Ігор Іванович МИТРОФАНОВ,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри галузевих юридичних наук
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ: ПРИХОВАНЕ ОБЛИЧЧЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРЕЮДИЦІЇ

Стаття 299 Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачає покарання за жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хребетних, у тому числі безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварини, а також нацьковування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій у виді арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років.

Разом з тим ст. 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) встановлює адміністративне стягнення за жорстоке поводження з тваринами – знущання над тваринами, завдання побойів або вчинення інших насильницьких дій, що завдали тварині фізичного болю, страждань і не спричинили тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин, у виді штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», прийнятий Верховною Радою України від 22.02.2017, що вводиться в дію через рік після набрання чинності цим законом, санкція ч. 1 ст. 299 КК змінюється на штраф від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років. Тобто, цей закон ч. 1 ст. 299 КК України чітко відносить до кримінальних проступків за санкцією. Не порівнюючи диспозиції лише зазначу, що подібна фіксація однакових за назвою деліктів в одному випадку як адміністративних, а в іншому – кримінально караних свідчить про наявність прихованої адміністративної юрисдикції, від якої,